

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО

Кафедра спортивного туризму

Скабара Р.М.

ЛЕКЦІЯ № 4

Країнознавчі аспекти оздоровчо-лікувального туризму

з навчальної дисципліни

„ТУРИСТИЧНЕ КРАЇНОЗНАВСТВО”

. галузь знань 07 „Управління та адміністрування”
спеціальність 073 „Менеджмент”

© Скабара Р.М., 2020
© Львівський державний університет фізичної
культури ім. І.Боберського, 2020

Львів – 2020

1. Особливості оздоровчо-лікувального туризму
2. Оздоровчо-лікувальний туризм у Європі
3. Оздоровчо-лікувальний туризм в Америці
4. Оздоровчо-лікувальний туризм на Близькому Сході
5. Оздоровчо-лікувальний туризм в Азії, Океанії і Африці

1. Особливості оздоровчо-лікувального туризму

Подорожі з лікувальною метою мають давню історію. Ще давні греки і римляни використовували лікувальні джерела і місця зі сприятливим кліматом для того, щоб поправити стан свого здоров'я. На курорти прибували не лише хворі, але й здорові люди, що прагнули відпочити, і які мали для цього достатньо коштів. В Греції славилися Епідавр і Кос, а в Римі – світський приморський курорт Байї.

Змінювалися часи, але мотивація подорожей залишалася попередньою. Лікувальні властивості природних факторів, як і раніше, притягують хворі у курортні місцевості. Потоки туристів з лікувальною метою допоки не такі багаточисельні, але вони стрімко зростають, розширюється їх географія.

Розрізняють три головні типи курортів: бальнеологічні, грязеві та кліматичні. **На бальнеологічному курорті** у якості головного лікувального фактора використовуються природні мінеральні води. Вони рекомендуються для зовнішнього (ванни) і внутрішнього (пиття, інгаляції) використання. Мінеральні води допомагаютьвилікуватися від багатьох хвороб.

Серед пацієнтів, які приїжджають на бальнеологічні курорти, переважають люди з захворюваннями кишково-шлункового тракту, серцево-судинної і нервової системи, опорно-рухового апарату та ін. Медичні дослідження підтверджують ефективність лікування низки захворювань на бальнеологічних курортах.

Таке лікування дає результати, що можна порівняти з впливом звичайних лікарських препаратів, але при цьому виключаються шкідливі побічні ефекти, невідворотні при використанні ліків, продовжується період ремісії, зменшується ймовірність наступних загострень та їх інтенсивність.

Інший тип курортів – **грязеві** – безпосередньо пов'язаний з родовищами лікувальних грязей (пелоїдів). Грязелікування має переваги при лікуванні патології сугавів, нервової системи травматичного походження, а також при гінекологічних та багатьох інших захворюваннях.

Завдяки сучасним методам і передовим технологіям грязелікування дозволяє досягати хороших медичних результатів, що сприяє зростанню популярності грязевих курортів серед туристів, які потребують лікарської допомоги.

Кліматичні курорти є надзвичайно різноманітними, що залежить з самим різноманіттям кліматичних умов. **Лісові (рівнинні), гірські,**

приморські, клімато-кумисолікувальні – кожен з типів має унікальну комбінацію кліматично-погодних умов (температура, атмосферний тиск, сонячне випромінювання), які використовують з лікувально-профілактичною метою.

Від поєднання цих умов залежить профіль курорту. Якщо лісові курорти з характерним для них континентальним кліматом приймають головним чином людей, що мають захворювання верхніх дихальних шляхів, астму, розлади нервової системи, то перебування на гірських курортах рекомендують при початкових формах туберкульозу чи малокрів'ї.

Найбільш поширеним типом кліматичних курортів є приморські курорти. Все більше туристів відкривають для себе можливості поєднувати відпочинок біля моря з ефективним лікуванням. Морський клімат допомагає у лікуванні багатьох захворювань. Він сприятливо впливає на людей з захворюваннями крові, кісткової тканини, лімфовузлів. Після закінчення курсу лікування самопочуття пацієнтів покращується, тривалий час вони можуть обходитися без медикаментів чи зменшити дози лікарських препаратів.

Ще одним різновидом кліматичних курортів є **клімато-кумисолікувальні курорти.** Вони переважно розташовані у степовій зоні і відомі своїм комінованим способом лікування, який поєднує цінні властивості посушливого степового клімату і кумису – кисломолочного напою із молока коней. Кумис підвищує здатність засвоювати білки і жири, сприяє збільшенню ваги. Кількість клімато-кумисолікувальних курортів у світі невелика, їх близько 40. Більше половини з них розташовані у Росії, а також в Казахстані і Туркменістані.

Поряд з основними типами курортів – бальнеологічними, грязевими і кліматичними – виділяють **перехідні курорти**, де використовують відразу кілька природних лікувальних факторів, наприклад мінеральні води і грязі чи клімат і мінеральні води.

Оздоровчо-лікувальний туризм у Європі. Головні райони оздоровчо-лікувального туризму у Європі розташовані у її центральній і східній частині.

Список європейських держав, які є лідерами за туристськими прибуттями на санаторно-курортне лікування, очолює **Чехія**. Найбільш відомою і крупною оздоровницею у цій країні є Карлови Вари. За даними національної туристської адміністрації, щорічно місто відвідують приблизно 50 тисяч осіб з більше ніж 70 країн для лікування і приблизно 2 мільйони екскурсантів. Крім Карлових Вар, на території Чехії діє один з найстаріших у Європі курорт Теплице, перший у світі радоновий санаторій Яхімов, курорти Мар'янске Лазне і Франтішкове Лазне, Лугачовіце, а також Янске Лазне, де відкрили перший у Європі санаторій, що спеціалізувався на лікуванні дитячого паралічу.

Головним конкурентом Чехії на європейському ринку оздоровчо-лікувального туризму сьогодні є **Угорщина**. Ця країна стала європейським центром водолікувального купання ще у дев'ятнадцятому столітті. Сьогодні 22 міста і 62 селища мають офіційно визнані лікувальними джерела.

Відвідування бальнеологічних курортів є головною мотивацією подорожей в Угорщину. У 1998 р. кожен третій турист, що побував у цій країні, їхав на води.

Особливо популярним відпочинок і лікування на угорських курортах є серед громадян Німеччини, США, Австрії, а також серед населення самої Угорщини. Частка цих країн у кількості міжнародних туристських прибуттів становить більше 50%.

Туристські потоки в Угорщині спрямовані у двох напрямках – в Будапешт і на озеро Балатон. Ще у дев'ятнадцятому столітті столиця Угорщини отримала статус міста лікувальних вод. Східні ваннизбереглися і продовжують діяти з часів турецького панування шістнадцятого-сімнадцятого століття.

Ті туристи, що прагнуть поєднати лікування з відпочинком на воді, відправляються на одне з найбільших і найтепліших озер Європи – озеро Балатон. Це ідеальне місце для риболовлі, плавання, заняття вітрильним спортом, греблею і водними лижами. Щорічно на озеро приїжджає приблизно 100 тисяч туристів з різних країн.

Польща представлена на ринку оздоровчо-лікувального туризму бальнеологічними і кліматичними курортами. Головними приморськими бальнеологічними і бальнеогрязевими курортами країни є Свіноуйсьце, Камень Поморські і Колобжег, що розташовані на узбережжі Балтійського моря. Проте вони є менш відомим, ніж чеські чи угорські, тому не можуть конкурувати з ними. Відсутність великих вкладень у рекламу, невисокий рівень медичного обслуговування, а також холодне море – все це обмежує можливості польських курортів.

Більш сприятливою є ситуація з польськими кліматичними, що розташовані у гірській місцевості. Гірськокліматичний туризм можна вважати галуззю спеціалізації Польщі у оздоровчо-лікувальному туризмі. Гірськокліматичні курорти Польщі зосереджені в Судетах і Карпатах.

На східному схилі Сондецьких Бескидів розташована перлина польських курортів – місто Криниця. Впродовж століть курорт є відомим у Європі завдяки своїм мінеральним водам і лікувальним грязям, а в останній час – як важливий гірськокліматичний і спортивний центр.

Крім Чехії, Угорщини і Польщі, оздоровчо-лікувальний туризм розвивається у **Болгарії, Румунії і частинах колишньої Югославії**.

У **Західній Європі** переважна більшість курортів зосереджена в Німеччині, Австрії та Швейцарії. Вони представлені головним чином двома типами: бальнеологічними і кліматичними.

В Німеччині найбільш відомим бальнеологічними курортами є Баден-Баден, Вісбаден, Баденвейлер, Вільдбад і Баерсбронн, які розташовані у підніжжя гірського масиву Шварцвальд, Бад Хомбург і Бад Наухайм – поблизу Франкфурта, Ахен – на заході країни та багато інших. Серед кліматичних курортів переважають гірські і лісові (Кведлінбург, Оберхоф, Фюссен та ін.), а також приморські (Вангероге, Даме, Травемюнде, Хайлігенхафен, Фленсбург).

Хоча німці і віддають перевагу теплішим ніж Північне морям недостатньої кількості туристів ці оздоровниці не відчувають. Щорічно курорти Німеччини приймають приблизно 1 мільйона людей. Профілактичні і реабілітаційні програми, що пропонуються німецькими кліматичними і бальнеологічними центрами, мають популярність серед мешканців Франції, Бельгії, Люксембурга, США і Канади.

В Австрії найвідомішим вважається бальнеологічний курорт Бадгастайн, що розташований на півдні провінції Зальцбург, у долині річки Гастайн. Його створили для використання гарячих радонових джерел.

Крім поїздок на бальнеологічні і кліматичні курорти Австрія заохочує розвиток приозерного оздоровчо-лікувального туризму. Щорічно такі озера як Аттерзе, Мондзе, Осіахерзе чи Топліцзе відвідують приблизно 1 мільйон туристів. Приблизно 20 відсотків туристських прибуттів в країну здійснюється з лікувальною метою.

Швейцарія поступається Німеччині і Австрії за кількістю курортів, але є не менш популярною як напрям оздоровчо-лікувального туризму. Щоправда, курортне лікування у цій країні є доступним лише для багатих клієнтів.

Найвідомішими бальнеологічними оздоровницями Швейцарії є Баден, Бад Рагац і гірсьокліматичні курорти Ароза, Давос, Санкт-Моріц, Зерматт та інші. Швейцарія стала першою практикувати лікування травами. Тут розташований відомий і найбільший у Європі фітотерапевтичний центр Кран Монтана. Відвари і настоянки з трав допомагають активізувати захисні функції організму, позбавитися зайвої ваги і навіть затримати процес старіння. У центрі успішно лікують дерматоз, порушення обміну речовин, діабет, розлади нервової системи.

Південна Європа на ринку оздоровчо-лікувального туризму представлена в основному Італією. Її бальнеологічні курорти зосереджені на північному сході країни, в області Емілія-Романія, і на острові Іск'я, який багатий не лише на термальні води, але й на лікувальні грязі.

Іспанія, Португалія і Греція притягують туристів своїми кліматичними приморськими курортами, які більш відомі як зони відпочинку і розваг. Спеціалізованих лікувальних курортів у цих країнах мало.

В Північній Європі оздоровчо-лікувальний туризм розвинутий слабше, ніж в інших регіонах. Тут потрібно виділити приморські кліматичні

курорти Данії і Нідерландів і приозерні курорти Норвегії, Фінляндії і Швеції, але вони мають переважно внутрішнє значення.

Оздоровчо-лікувальний туризм в Америці. На американському континенті безумовним лідером на ринку оздоровчо-лікувального туризму є США. Їх досягнення в галузі охорони здоров'я (пересадка тканин і органів, кардіохірургія, пластичні операції) є загальноновизнаними. Головним типом північноамериканських курортів є бальнеологічні. Відомими є курорти на мінеральних водах Маммот-Спрінгс, Хібер-Спрінгс, Хот-Спрінгс, що на півдні центральної частини США, в штаті Арканзас.

Популярними приморськими кліматичними курортами є Лонг-Біч у передмісті Нью-Йорка, Хаттерас на узбережжі Атлантичного океану, у штаті Північна Кароліна, Маямі-Біч у штаті Флорида, Сан-Дієго і Санта-Круз в Каліфорнії.

Користуються попитом і подорожі у приозерні курорти, хоча у більшості випадків американці віддають перевагу відпочинку і лікуванню на курортах Центральної Америки, в Барбадосі, на Кубі чи на Багамських островах.

Оздоровчо-лікувальний туризм на Близькому Сході. На Близькому Сході потоки туристів з лікувально-оздоровчою метою спрямовані по "дорозі життя" на Мертве море. Збагачені солями і мінеральними речовинами, його води непридатні для проживання навіть простіших організмів. Але туристи, що приїжджають на ізраїльські курорти Ейн-Бокек, Ейн-Букек, Ейн-Геді, Неве-Зохар та інші, розташовані на Мертвому морі, знають, що вони отримують першокласне терапевтичне лікування.

Район Мертвого, або, як його ще називають, Соленого моря відрізняється унікальним поєднанням природних лікувальних факторів – термальних мінеральних вод, лікувальних грязей і особливих біометричних умов, які справляють сприятливий вплив на організм людини.

Терапія на курортах Мертвого моря змінює наші уявлення про лікувальний процес. Тут вона більше нагадує приємний відпочинок і розваги, ніж будь-який набір процедур.

Оздоровчо-лікувальний туризм в Азії, Океанії і Африці. В країнах Південної Азії, Східної і Південно-Східної Азії оздоровчо-лікувальний туризм розвинений слабо. Нетрадиційна медицина, фітотерапія і голкоуколювання, що отримали широке поширення на Сході, не є привабливими для туристів.

Австралія має усі природні ресурси, необхідні для оздоровчо-лікувального туризму. Крупні бальнеологічні курорти Дейлсфорд, Морк, Спрінгвуд розташовані на південному сході материка. Приморські кліматичні курорти Австралії також відомі у світі. Золотий берег, Дейдрім-Айленд, Кернс вважаються ідеальним місцем для відпочинку і лікування.

Проте віддаленість Австралії від Європи і Америки – головних регіонів, що генерують туристський попит – запобігає розширенню в'їзних

туристських потоків. Саме тому австралійські курорти, які і американські, зорієнтовані в основному на обслуговування внутрішніх туристів.

В Африці зростає популярність курортів Тунісу. У 1996 р. тут відкрили центр водо- і грязелікування, що став одним з найбільших у світі. Він обладнаний сучасною технікою і забезпечений висококваліфікованим медперсоналом. Лікування у центрі передбачає різні види масажу з використанням морської води і грязей.

На **північному узбережжі Африки** розташовані приморські кліматичні курорти. В Єгипті – це Хургада, визнаний туристський центр на Червоному морі, курорт міжнародного класу Шарм ель Шейх, а також Дахаб і Нувейба; в Марокко – Агадір, Мохаммедія, Танжер, Ель Хосейма. На узбережжі Індійського океану розташовані приморські курорти Кенії: Момбаса, Кіпіні, Малінді, Ламу, Кіліфі. Кілька курортів є і в ПАР. Інші африканські країни не мають ні природних ресурсів, ні засобів для розвитку курортної справи.

Рекомендована література

Основна література

1. Основи туризмознавства. Практикум. / Устименко Л.М., Булгакова Н.В. К.: Вид-во Ліра К, 2018. – 80 с.
2. Стафійчук В. І. Туристичне країнознавство: навч. посіб. / В.І.Стафійчук, О. Ю. Малиновська. – Херсон: ОЛДІ-Плюс, 2016.– 808 с.
3. Туристичне країнознавство: підручник / А. Ю.Парфіненко, В.І.Сідоров, О. О.Любіцева.— 2-ге вид., переробл. і доповн. К.: Знання, 2015.— 551 с.
4. Туристське країнознавство: Прогр. та навч.-метод. матеріали навч. дисципл. для студ. 2-го курсу з напр. підг. «Туризм» / Харк. держ. акад. культури ; розробн. : Н.В. Шумлянська. Харків : ХДАК, 2017. — 43с.
5. Туристичне країнознавство. Практикум. / Устименко Л.М., Булгакова Н.В. К.: Вид-во Ліра К, 2018. – 46 с.

Допоміжна література

1. Туристичне країнознавство: країни лідери туризму. Навчальний посібник. – К.: Алтапрес, 2008. – 436 с.
2. Дорошко М.С. Країнознавство. Країни СНД і Балтії : навч. посібник. – Чернівці : Книги-XXI, 2008. – 308 с.

3. Дорошко М.С. Країнознавство. Країни СНД, Європи і Північної Америки : навч. посібник / М.С. Дорошко. – Київ : Ніка-Центр, 2009. – 310 с.
4. Дорошко М.С. Країнознавство: країни пострадянського простору, Європи і Північної Америки : навч. посібник / М.С. Дорошко. – Київ : Київ. ун-т, 2012. – 312 с.
5. Ігнат'єв П.М. Країнознавство країн Азії : навч. Посібник. – Чернівці : Книги-XXI, 2006. – 423 с.
6. Туристичне країнознавство: країни лідери туризму: Навчальний посібник / За заг. ред О.О. Любіцевої. Київ: Альтернатива, 2008. – 436 с.
7. Мальська М.П. Туристичне країнознавство. Європа : навч. посібник. – Київ : Центр учб. л-ри, 2009. – 224 с.
8. Масляк П.О. Країнознавство : підручник / П.О. Масляк. – Київ : Знання, 2007, 2008. – 292 с.
9. Оздоровчий туризм : анот. бібліогр. покажч. / уклад. Ірина Свістельник. – Львів : [б. в.], 2017. – 21 с.
10. Оздоровчо-лікувальний туризм : анот. бібліогр. покажч. / уклад. Ірина Свістельник. – Львів : [б. в.], 2017. – 12 с.
11. Парфіненко А.Ю. Туристичне країнознавство : навч. посібник. – Харків : Бурун Кн., 2009. – 288 с.
12. Головченко В. І., Кравчук О.А. Країнознавство: Азія, Африка, Латинська Америка, Австралія і Океанія: Навчальний посібник. – Київ: ЗАТ «Нічлава», 2006. – 336 с.
13. Семенов В. Ф. Туристичне країнознавство : навч. посіб. / Семенов В. Ф., Стеценко С. В., Олійник В. Д. ; за ред. Семенова В. Ф. - Одеса: Атлант, 2010. - 340 с.
14. Антонюк Н.В. Теоретичні основи країнознавства : підручник – Київ Знання, 2011. – 326 с.
15. Скабара Р. Європа – як головний рекреаційний регіон світу : лекція з навчальної дисципліни "Туристичне країнознавство" для студентів спеціальності 241 Готельно-ресторанна справа (спеціалізація «Готельно-ресторанна справа»).
<http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/19471>
16. Скабара Р. Схема туристично-країнознавчої характеристики : лекція з навчальної дисципліни „Туристичне країнознавство” для студентів спеціальності 241 "Готельно-ресторанна справа" (спеціалізація «Готельно-ресторанна справа»).
<http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/19424>
17. Скабара Р. Передумови та основні напрями інвестування санаторно-курортного господарства Львівської області // Інноваційний розвиток національної економіки: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 7-8 квітня 2011 р. – Тернопіль: Крок, 2011. - С.327-328.

18. Скабара Р.М. Передумови та перспективи розвитку музейного туризму в Львівській області // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Географічні науки. – Луцьк: РВВ Вежа, 2011. – Вип. 18. – С. 133-136.
19. Кухтій Андрій, Курах Олена, Скабара Роман. Суспільні аспекти розвитку сентиментального туризму в місті Львові та Львівській області // Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції (10-11 травня 2018 року, м.Львів). – Львів: ЛДУФК, 2018. – С.253-256.
20. Роман Скабара, Андрій Кухтій, Олена Курах. Актуальні аспекти розвитку курортів Львівської області// Економіко-соціальні відносини в галузі фізичної культури та сфери обслуговування обслуговування : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. – Львів : ЛДУФК, 2019. – С.76-78.
21. Скабара Р.М., Курах О.С. Соціальні аспекти розвитку молодіжного туризму в Львівській області/Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми розвитку туризму в Україні». – Львів, ЛПЕТ, 2019. - С.94-97.
22. Роман Скабара, Світлана Кухтій. Формування спортивної та спортивно-туристичної інфраструктури в межах промислового Миколаївського району Львівської області // Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції (23-24 квітня 2020 року, м.Львів). – Львів: ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2020. – С.260-263.
23. Скабара Р.М. Велосипедний туризм як форма активної рекреації // Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique: collection de papiers scientifiques «ΛΟΓΟΣ» avec des matériaux de la I conférence scientifique et pratique internationale (Vol. 6), Paris, 5 février 2021. VinnytsiaParis: Plateforme scientifique européenne & La Fedeltà, 2021. – С.79-81.
<https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/issue/view/05.02.2021/440>
24. Integration of Partial Least Squares Path Modeling for Sustainable Tourism Development / N. Pavlenchuk, S. Mekhovych, O. Bohoslavets, Y. Opanashchuk, V. Hotra, I. Gayvoronska // International Journal of Recent Technology and Engineering. – 2019. – Vol. 8, is. 2. – P. 4309–4312.
25. Pavlenchuk N. Concerning the Problems of Reforming the Tourism Sphere in Ukraine / Nataliia Pavlenchuk // // Using sports, culture, and social studies as means to rediscover lost values : abstract book of 6th International Conference on Science, Culture, and Sport (25–27 April 2018). – Lviv, 2018. – P. 302.